

SZERZŐINK

Bollók Ádám (1982) egyetemi hallgató (ELTE BTK Régészeti Intézet)
bollokadam@freemail.hu

Brather, Sebastian (1964) régész (Universität Freiburg, Institut für Ur- und Frühgeschichte und Archäologie des Mittelalters)
sebastian.brather@ufg.uni-freiburg.de

Czoch Gábor (1965) történész (Teleki László Intézet)
g.czoch.tla.hu

Csíky Gergely (1979) doktorandusz (ELTE BTK Régészeti Intézet)
gergelycsiky@yahoo.com

Gyáni Gábor (1950) történész (MTA TTI)
gya8632@helka.iif.hu

Győri Róbert (1976) geográfus (MTA RKK KÉTI)
gyorir@mta.rkk.hu

Kovács Ágnes (1974) régész (Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága)
csapa2@gmail.com

Langó Péter (1972) régész (MTA Régészeti Kutatóintézet)
lango@archeo.mta.hu

Maxim Mordovin (1979) régész (ELTE BTK Régészeti Intézet)
amalrich@gmail.com

Mersdorf Zsuzsa (1977) régész (MTA Régészeti Kutatóintézet – Archeosztráda Kft.)
mersdorf@gmail.com

Siklósi Zsuzsanna (1979) doktorandusz (ELTE BTK Régészeti Intézet)
zsuzsannasiklosi@pannatural.org

Takács Miklós régész (MTA Régészeti Kutatóintézet)
takacs@archeo.mta.hu

Vida Tivadar (1962) régész (MTA Régészeti Kutatóintézet)
vida@archeo.mta.hu

CONTENTS

“...do not declare me artificially an enemy...”
 Letters of István Hajnal (1892–1956) on the 50th
 anniversary of his death.
 Edited and published by Gábor Gyáni 5

NATION-BUILDING AND ARCHAEOLOGY

Brather, Sebastian	Ethnic interpretation and explanation based on structural history in the archaeology	23
Siklósi, Zsuzsanna	The change of the concept of archaeological culture and identification of ethnic identity in prehistoric research	73
Langó, Péter	The study of the archaeological findings of the 10 th century Carpathian Basin as national archaeology. An overview of the history of research	89
Mordovin, Maxim	The norman-theory in Russia from the beginning until the recent events	118
Takács, Miklós	Expectations of nation-building. Research objectives in the medieval archaeology of the states of the Northern-Balkans	163
Vida, Tivadar	The question of ethnicity in German early-medieval archaeology after 1945	203
Czoch, Gábor	How to define the area of a town? Debates about the urban act of 1843/44	216
Győri, Róbert :	At the gates of Vienna. Territorial differences in the development of the Southern part of the Kisalföld region in the beginning of the 20 th century	231

 BOOKS

Invented Slavs? Archaeological and historical problems of the early Slavs Florin Curta: The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500–700.	– Csiky, Gergely	251
A new approach in the research of the ethnogenesis in the Middle Ages Gillett, Andrew (szerk.): On Barbarian Identity. Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages	– Bollók, Ádám	265
Siân Jones: The Archaeology of Ethnicity: constructing identities in the past and the present	– Kovács, Ágnes	283
Mythos of nations: Middle Age roots of Europe Patrick J. Geary: Europäische Völker im frühen Mittelalter Zur Legende vom Werden der Nationen	– Mersdorf, Zsuzsa	291
Contributors		296
Contents		297
Abstracts		299

ABSTRACTS

Czoch, Gábor: How to define the area of a town? Debates about the urban act of 1843/44

The starting point of the paper is the analysis of the changes of the concept of “town” in Hungary. Exploration of the discourse of the time shows that the concept of town had undergone significant changes between the end of the 18th century and the middle of the 19th century. Besides the traditional legal-political concept, two new aspects came into play, as witnessed by the definition provided by Article 1. of the Urban Act drafted by the Parliament of 1843-1844: “The town consists of the town area and the town dwellers”. That is, while previous definitions had been primarily based on privilege, here the emphasis shifted to the demographic and spatial dimensions of the concept. The paper examines the part of the protracted debate of the Parliament of 1843-1844 about the draft Urban Act that focused on the problems related to the definition of the town area. According to the members of the Parliament, the area of the town is the area over which the town has jurisdiction. The main difficulty arose from the fact that due to the various privileges, this area did not coincide with the geographical dimensions of the town. The proponents of liberal reforms strove to homogenize the legally fragmented dimensions of the town as far as possible and to extend the competency of the town authority over the entire geographical area of the town. As this also entailed the subordination of the town nobility under the town jurisdiction and thus had a direct effect on existing noble privileges, the debate on the definition of the town area involved significant political and social stakes. Yet, the differences between the geographical dimensions and the area – the jurisdiction – of the town had only been eliminated by the laws of 1848.

Győri, Róbert: At the gates of Vienna. Territorial differences in the development of the Southern part of the Kisalföld region in the beginning of the 20th century

In the present historico-geographical paper I have attempted to present the internal segmentation and developmental fault-lines of the early-20th century Western Trans-Danubian region using quantitative methods. One of the most important results of my researches is the discovery of a characteristic “North-Western/South-Eastern slope” in the differences among the development level of the areas of the Western Trans-Danubian region. This reflects the develop-

mental situation of the entire country. I was also able to ascertain that, rather than differences of religion, ethnicity or settlement structure, developmental differences are primarily defined by the distance from Vienna. The developmental map displays marked zonality: we only find contiguous areas of relative underdevelopment on the Southern and Eastern peripheries, only disrupted by the developed "islands" around the towns. The correlation between the developmental zones and Vienna also shows that at the beginning of the 20th century the center of this region was much rather Vienna than the capital of the country, Budapest.

Langó, Péter: The study of the archaeological findings of the 10th century Carpathian Basin as national archaeology. An overview of the history of research

The study of the archaeological findings of the 10th century Carpathian Basin as national archaeology.

Ethnogenesis had a definitive effect on the evolution of Hungarian historical consciousness, too. The assessment of the foundation of the state, the Magyar conquest and the events of the preceding period was often linked to matters of daily politics. Obviously, these links were bi-directional: ideological trends affected scientific theories while drawing on them as well. The paper reviews the issue from the point of view of archeology, presenting the main theories, the causes for their evolution and the effects of the main trend on subsequent archeological research. Retracing the process of archeology becoming a professional science, we review the history of research from the recognition of the remnants of the Magyar conquest. The final chapter dwells upon the effects of modern and post-modern (post-processual) theories, the relationship between academic science and the nationalistic ideas of the late 20th century and the modern trends of research.

Mordovin, Maxim: The norman-theory in Russia from the beginning until the recent events

The question concerning the origins of the stately structure of the eastern Slavs has remained intriguing since the very beginning of its scholarly investigations. These were founded by the first members of the Russian Academy of Science in

the first half of the eighteenth century. The earliest scientific views, partly based on the previous traditions were formulated by two prominent historians of German origin: Gottlieb Siegfried Bayer and Gerhardt Friedrich Müller. They can be regarded as the fathers of the so called *norman-theory*. Their opinion concerning the important (if not determining) role of the northern, namely Scandinavian, tribes in the formation of the early Russian state was almost immediately criticised by Mikhail Lomonosov, the well known Russian scientist. The discussion started just before the rise of the local nationalisms has been continuing until the present days having a strong influence first on the historical and later also on the archaeological studies. The objective research of the Varangian's real role in the early Russian history was very often obstructed by the current political circumstances, e.g. Napoleonic wars, rising Russian nationalism, the 1917-revolution, the *marrism*, the Soviet-Russian chauvinism etc. The main purpose of this article is to give a brief outline of the development of the *normannism-antinormannism*, and to show its connection with the contemporary political situation from the very beginning until the recent events.

Siklósi, Zsuzsanna: The change of the concept of archaeological culture and the identification of ethnic identity in prehistoric research

The concept of archaeological culture is fundamentally different from the concept of culture used in everyday language or social sciences. This notion, initiated by Gordon Childe, became the fundamental analytical unit of traditional archaeology. Its meaning underwent considerable change during the history of theoretical archaeology, until its use seriously declined in recent years.

The basic question is how social groups can be defined by archaeological methods, which is closely connected with the research of ethnic and cultural identity. Traditional archaeology identified archaeological culture with ethnic and language groups. New Archaeology later questioned this identification and processualist archaeologists were sceptical about being able to define the boundaries of self-identifying groups. Postprocessualist archaeology in recent decades yielded important results in the identification of ethnic groups. The realization of complex use of material culture as well as the relative and situational nature of ethnic borders resulted in emphasis on individual interpretation of archaeological finds instead of generalization. In connection with this, the use of the concept of style is increasingly coming to the forefront instead of the use of archaeological culture.

Takács, Miklós: Expectations of nation building.

Research objectives in the medieval archaeology of the states of the Northern-Balkans

The paper intends to provide a brief overview of the objectives and expectations characteristic of the medieval archaeology of the states of the Northern-Balkans during the last hundred and fifty years. According to our findings, the following common traits may be discovered as regards our subject:

1. In all countries of the region, medieval archaeology evolved within the process of the acquisition of national independence, the process of “nation building”. It was a part of the intellectual struggle that was the motor of national independence. The circumstances of this evolutions explain why the archaeologists of the various states of the Northern-Balkans had to and have to find preset answers to certain questions, answer, which coincide with the national-romanticist theories of historiography in the given country.

2. In the area under examination, medieval archaeology is distinct to the different states. This segmentation is so deep, that the various independent, “national” researches focus on the past of the given nation exclusively, along the lines of *ad hoc territoriality*, a concept formulated by László Szakra in another concept, but very fitting to our subject as well.

3. Due to society expectations toward medieval archaeology, two questions have become prominent in research. These two research topics are: the ethnogenesis of the given people – to provide the ground for the imaginary “rights of the first settlers” – and the material culture of the given people during the middle-ages to illustrate the “glory of old”.

4. The communists’ rise to power in the Northern-Balkans after 1945 had only a partial and temporary effect on these priorities. The return to traditional, “national” questions within the archeological researches of the region had started as early as the 1950’s. In the case of the former Yugoslavia and Albania, the reformulation of the national aspect was strengthened by the fact that the communist nomenclatures of these two states wished to rid themselves from Moscow’s guardianship.

Vida, Tivadar: The question of ethnicity in German early-medieval archaeology after 1945

Certain representatives of the study of early German history (Frühgeschichte – cc. the first Millennium AD) blame their predecessors for the fact that the substance and methodology of the definition of ethnicity has remained unchanged

since 1945; essentially the question of ethnicity is still defined by the 19th century romantic ideas presupposing the unity of people, language, (archaeological) culture and race. While historians did undergo a change of paradigm and left behind the ideology of "*völkisches Denken*" to create a study of history that is modern as regards its methods, laws and theories, archaeological students of ancient and early history remained unaffected by this. Archaeologists formally entrenched themselves behind the archaeological analysis of the findings and seemingly only dealt with these findings and the cultures, wholly ignoring or treating matters of history and ethnicity with unnecessary care. This approach had been maintained by the researchers and school founding university professors of the 50's-70's and their students. After 1945 it became possible for professionals to treat "ethnic identity" as a purely scientific question rather than a political one. The doubts regarding Gustaf Kossina's theories could come to light; the approach equating "object" with "ethnicity" was left behind. At the time, however, archaeology lacked a unified and modern concept of *ethnos*, that could have served as the basis for research. The possibility of change and renewal for the German archaeology of the early middle ages came from the field of history and, partly, from ethno-sociology. The authors most committed from the point of view of ethnic interpretation acquired their degrees under Joachim Werner at Munich University; their works are closely related to those of the Master both as regards their contents and their methodology, therefore the definite ethnic program of Werner's school has defined the German research of the early middle-ages for several decades.

A KORALL szerzőinek!

A KÉZIRAT LEADÁSA

A szerkesztőség társadalomtörténeti, másol nem publikált cikkeket, recenziókat fogad el közlésre, kizárólag az alábbi formai feltételek teljesítésével. A szerkesztőség fenntartja a jogot arra, hogy átdolgozás javaslatával visszaadja a kéziratot a szerzőnek.

A kézirat megjelentetésével a szerzők elfogadják, hogy cikkük kivonata, a lap példányainak elfogyta után pedig az egész cikk az Interneten (www.korall.org) is megjelenik. (Amennyiben ehhez a szerző nem járul hozzá, úgy azt írásban jelezze a szerkesztőségnek.)

Minden szerző tiszteletpéldányként öt, recenzió esetén három példány átvételére jogosult.

A kézirat szövegét lemezen vagy e-mailen kérjük a szerkesztőséghez eljuttatni, lehetőség szerint mellékelve egy kinyomtatott példányt, mely megegyezik a fájl tartalmával. (Célszerű a táblázatokat, ábrákat külön fájlban is leadni.) Felhívjuk szerzőink figyelmét, hogy a szövegszerkesztők generált lábjegyzet funkcióját használják. Minden szerzőtől kérünk egy 1000–1500 leütés terjedelmű rezümét angol vagy magyar nyelven. Kéziratot nem őrzünk meg.

Recenziók esetén a recenzált munká(k)ról az összes könyvészeti adatot (kiadó, oldalszám, mellékletek, térképek, illusztrációk, sorozat megnevezése) is kérjük feltüntetni, illetve idegen művek esetén a címet lefordítani []-ben megadva azt.

HIVATKOZÁSOK

Mind az irodalmi, mind a forráshivatkozásokat, továbbá minden megjegyzést lábjegyzetben kérünk feltüntetni.

Az irodalmi hivatkozások a következő formátum szerint szerepeljenek: Szerző évszám: oldalszám. (pl. Nagy 1988: 23.) Több szerző által jegyzett mű esetén a hivatkozás formátuma: Szerző–Szerző évszám: oldalszám. (pl. Berger–Luckmann 1998: 104–105.)

A forráshivatkozások a forrástípusnak (levéltári forrás, újságcikk, interjú stb.) megfelelő formát kövessék. Levéltári források esetében kérjük rövidített formában hivatkozzon a szerző, s a rövidítést hátul a források között oldja fel. (pl. Somogy Megyei Levéltár (= SML), Főispáni iratok (= Fi) 13789/1935.)

A tanulmány után először a felhasznált levéltári, könyvészeti és egyéb források (pl. interjú: ki készítette, kivel, mikor) sorolandók fel. Például:

FORRÁSOK

Vas Megyei Levéltár, Alispáni iratok 1931–1937.

Nemzeti Sport (1925–1935)

Interjú Nagy Ferenc tájfunóval 1983. február 12-én, készítette Debreceni Rezső.

(A szerző tulajdonában.)

A hivatkozott irodalom jegyzéke a felhasznált források után következik, a cikk legvégén, tételes felsorolásban, abc-sorrendben. Az irodalmi hivatkozások formátuma tekintetében az alábbi példák irányadóak:

HIVATKOZOTT IRODALOM

[Kötetek:]

Botond Ágnes 1991: *Pszichobistoria – avagy a lélek történetiségének tudománya*. Budapest

Baross Károly, bellusi (szerk.) 1893: *Magyarország földbirtokosai*. Budapest

[Tanulmánykötetből:]

Hudi József 1997: Veszprém vármegye nemessége 1812-ben. In: Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Imre (szerk.): *Mágnások, birtokosok, címerlevelese.* (Rendi társadalom – polgári társadalom 9.) Debrecen, 219–227. [sorozat nevét zárójelben normál betűvel!]

[Idegen nyelvű publikáció:]

Heather, Peter – Matthews, John 1991: *The Goths in the Fourth century.* Liverpool

[Folyóiratból:]

Láng Panni 1986: Egy budapesti polgárcsalád mindennapjai. *Történelmi Szemle* 29. 1. 80–94.

[Lexikon szócikk:]

‘Korallok’ szócikk. In: Révai Új Lexikona 12. kötet, Budapest, 1915. 26.

[Újságcikk:]

Szőnyi Ottó 1926: A pécsi püspökség templomai. *Dunántúl* 1926. december 25. 18.

[Lehetőség szerint szerepeljen itt az oldalszám is, s az év kétszer legyen kiírva. Amennyiben az újságcikk egy szakirodalmi/irodalmi cikket jelöl, a hivatkozott irodalmak között tüntessük fel. Ha azonban forrásként használjuk (pl. szövegelemzésre, adatforrásként stb.), a források jegyzékében szerepeltessük azt!]

[Kéziratok:]

Katádfay Tihamér 1966: *Legnagyobb gondolataim.* Kézirat. (Vas Megyei Levéltár, Kézirattár 551. sz.)

[A leőhely (pl. OSZK Kézirattár) megjelölése fontos. Amennyiben forrásként használjuk, akkor oda kerüljön. Ha tudományos műként, akkor kötethez hasonlóan a hivatkozott irodalmak között tüntessük fel.]

[Megjelenés alatt álló publikáció:]

Gyáni Gábor 2001: Érvek a kettős struktúra elmélete ellen. *Korall* 3–4. Megjelenés előtt

EGYÉB

- Kerüljük a p., pp., o., old., i.m., ld. rövidítéseket!
- Ügyeljünk az elválasztójel (-) és a kötőjel (–) helyes használatára! (Számok, évszámok, oldal-számok közé „–” jelet rakjunk!)
- Az idézeteket csak e jelek közé: „” írjunk! Idézetben belüli idézet »...« jelek közé kerüljön!
- A szerző vagy a fordító által tett megjegyzések formátuma: (A Szerző) (A Ford.) (Kiemelés tőlem – X. Y).
- A % jel mindig tapad a számhoz!

A KORALL SZERKESZTŐSÉGE ÉS SZERKESZTŐI

Korall Társadalomtörténeti Folyóirat Szerkesztőség • 1113 Budapest, Valkói u. 9.

Megrendelés: terjesztes@korall.org, Honlap: www.korall.org, E-mail: korall@korall.org

Czoch Gábor, g.czoch@tla.hu

Horváth Gergely Krisztián – főszerkesztő, hktm@ludens.elte.hu

Granasztói Péter, grana@neprajz.hu

Klement Judit, eperfa@hotmail.com

Lengvári István, lengvari@lib.pte.hu

Pozsgai Péter, peter.pozsgai@uni-corvinus.hu

Szegedi Péter, szegedi.peter@forsense.hu

A KORALL az alábbi könyvesboltokban kapható:

BUDAPEST

Budapesti Teleki Téka
1088 Baross u. 1.

ELTE BTK Jegyzetbolt
1088 Múzeum krt. 6/8.

Írók Boltja
1061 Andrássy út. 45.

Kis-Magiszter Könyvesbolt
1053 Magyar u. 40.

Kódex Könyvárúhá
1054 Honvéd u. 5.

Osiris Könyvesbolt
1053 Veress Pálné u. 4-6.

Pont Könyvesbolt
1051 Nádor u. 8.

DEBRECEN

Lícium Könyvesbolt
4026 Kálvin tér 2/c.

Sziget Egyetemi Könyvesbolt
4010 Egyetem tér 1.

MISKOLC

Egyetemi Könyvesbolt
3515 Egyetemváros

PÉCS

Bagolyfészek Könyvesbolt
7621 Ferencesek u. 27.

Széchenyi Könyvesbolt
7624 Rókus u. 5.

SZÁZADVÉG

ÚJ FOLYAM 40. SZÁM 2006. 2. SZÁM

Múlt idő

Horváth Sándor: A mindennapi szocializmus és a jelenkortörténet.
Nézőpontok a szocialista korszak kutatásához

Határsértők

Cieger András: Gazdagodás és korrupciós vád. A magyar politikusok vagyongyarapításának lehetőségei ésmegítélése az 1860–70-es években

Tudós tusák

Takács Erzsébet: Struktúra, mélységszint vagy hosszú időtartam? Lévi-Strauss, Gurvitch és Braudel vitája antropológiáról, szociológiáról és történelemről
Verein für Socialpolitik: Vita a nemzetgazdaság produktivításáról, 1909

Századvég-szövegelő

„...megtanítottak arra, hogy tanulni és dolgozni kell.”
Javorniczky István beszélgetése Andorka Rudolffal – 2. rész

Konferencia felhívás

A Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület
2006. évi konferenciáját

KULTURÁLIS FORDULAT A TÖRTÉNETÍRÁSBAN
címmel június 30 – július 1-én tartja

A kultúra, a kultúra története és a kulturális tanulmányok, közismertebb nevén a „cultural studies” az 1980-as és az 1990-es években került előtérbe a hagyományos társadalom- és kultúrtörténet rovására. A kultúra új paradigmája behatolt szinte minden ember- és társadalomtudományba, jóllehet a „kulturális fordulat” eltérő hatással járt itt és ott és a kultúra fogalma mást jelent az egyikben és a másikban. A pszichológiában a kultúra fogalom térhódítása komoly kétségeket támasztott az emberi pszichikum antropológiai állandóságát feltételező hagyományos felfogással szemben. A földrajztudományban ez a fejlemény megkérdőjelezte a „kultúrtáj” bevett fogalmát, amely a társadalmi különbségeket volt hivatva áthidalni. A közgazdaságtanban a fogyasztás iránti megnövekedett érdeklődés ösztönzőjéül szolgált a kultúra fogalom adaptálása; nem bizonyult többé egyedül gyümölcsözőnek a racionális fogyasztó fogalmának a mechanikus használata. A politológiában a szimbolikus politika értelmező ereje kerekedett felül a racionális választó fogalmával operáló korábbi megközelítéseken. A történetírásban pedig a korábban hosszú időn át egyeduralkodó gazdasági, vagy a gazdaságra visszavezetett társadalmi magyarázó sémák helyét foglalta el némely történészek kezén a kultúra mint téma és analitikus rendezőelv.

A cultural studies-nak a történetírára gyakorolt hatása igen csak szerteágazó inter- és multidiszciplináris kutatásokat eredményezett. Kezdetben a kulturális (interpretatív) antropológia történetírára tett közvetlen befolyása volt a legszembevetőbb, amely még a mikrotörténetírást is segített szárba szökkeni. A kultúra fogalmának a történetírást rabul ejtő expanziója idővel elvezetett a szimbolikus formák filozófiájának (Ernst Cassirer), a szimbolikus politika fogalmának (Murray Edelman), az érzelmek pszichológiájának, az irodalom- és a művészettörténetnek és megannyi egyéb humaniórának a történetírói hasznosításához. Ezt a fejleményt illetik a kulturális fordulat elnevezéssel, melynek az Új Kultúra Történet (New Cultural History) lett a fő hordozója. Mely tudományos áramlat kezdettől szorosan összekapcsolódott a konstrukcionizmus és a reprezentáció eljárás módját s fogalmát előnyben részesítő, olykor posztmodernként is tudatosított törekvésekkel.

Ez évi konferenciánk a kultúra hagyományos, valamint az említett új fogalmi bázison nyugvó megközelítéseinek egyszerre igyekszik teret adni. Az alábbi témákban és irányokban várjuk az előadók jelentkezését.

1. Fürdőélet, fürdőkultúra

A szabadidő történetének kedvelt és fontos területe a fürdőhelyek históriája, kivált a fürdőélet társadalom- és kultúrtörténete. A kik, mikor, hol és hogyan vették ki részüket a nyilvános fürdőzés, az ehhez szorosán kötődő szociabilitás örömeiből — nélkülözhetetlen ez ma már a modern polgárság társadalomtörténetének a megismeréséhez. Egyúttal a tömegtársadalom 20. századi fejlődését is segít megérteni a jelenség közelebbi vizsgálata. Nagy figyelmet kíván tehát a fürdözők kiléte, a fürdőzés társadalmi gyakorlata (a fürdőélet társadalomtörténete), a fürdőkultúra társadalmi reprezentációja (reklám, életforma-imázs) és magának a fürdőhelynek a társadalomtörténete.

2. A színház a társadalomban

A városi közsínház mint intézmény felemelkedése párhuzamos a modern polgári fejlődéssel, valamint a nemzeti kultúra kanonizálódásával. Ebből adódóan mind a színházba járás, mind a színház által közvetített kulturális és eszmei értékek világa döntően járult hozzá a modernitás társadalomtörténetéhez. A színház, mint a szociabilitás egyik első pregnáns színtere fontos tanulságokkal szolgál továbbá a modern városi kultúra antropológiai megközelítéséhez is. Különös tekintettel kell tehát lenni a színház kiemelkedően fontos reprezentációs szerepére, valamint arra, hogy kulcsszerepet tölt be a társadalmon belüli integrációs folyamatokban: a középosztályosodásban, a polgári viselkedési kód meggyökerzetésében, a nemzeti tudat kulturális kódjainak az elterjesztésében.

3. Ízlés, érzelmek, percepció

Az Új Kultúra Története egyik legizgalmasabb kutatási területét képezi a szubjektum egyes megnyilvánulásainak történeti forrásokon nyugvó szakszerű megközelítése. A Theodor Zeldin, Peter Gay, Peter és Carol Stearns, Simon Schama, Alain Corbin vagy Peter Burke és mások által sikerrel folytatott ily értelmű történeti kutatások mindenekelőtt a diskurzusok elemzésével világítják meg a „kulturális érzékenység” egyes történeti változatait. A diskurzusokat nem csak verbális (írott formát öltő) megnyilatkozások rögzítik, ám a vizuális reprezentáció megannyi formája is tovább éltetheti. A konyhakultúrától a testgondozás kultúráján át a nemek (vagy a vérségi rokonok, a barátok) közötti kapcsolatok érzelmi kultúrájáig sok minden történeti érdeklődés tárgyává tehető ezúton. Fontos továbbá a mit és hogyan látás (a percepció) mint történeti probléma felvetése: segít megóvni bennünket a közvetlen historizálás veszélyeitől és rávilágít, hogy forrásaink szerzőinek a „megfigyelési” adott korhoz és kultúrához kötött entitások, kár tehát számon kérnünk mai érzelmi és szellemi érzékenységünket.

4. A politika kultúrája

A szimbolikus politika fogalmában feloldott politikatörténet ígéretes alternatívát kínál a politika-diplomácia- és államtörténetírás-írással konvencióival szemben. A politika világa nem csupán a politikai formák (és események) instrumentális funkcióira korlátozódik, hiszen a politikai intézmények, formák és cselekedetek jelentéseket rejtenek magukban, melyek a hatalommal bírók (politikuskok) és az alattvalók (újabbán állampolgárok) közti szüntelen és interaktív kapcsolatok során keletkeznek, újulnak meg és halnak ki végül. Ezen jelentések, melyek folytonos egyeztetése a politika működésének egyik kulcskérdése, legitimálják a hatalmat, s eközben mindenki számára átélhető módon fejezik ki a közösként definiált absztrakciókhoz fűződő viszonyukat. A politikai kultúra fogalma így nem afféle adalék csupán a politikai köztörténet hagyományos narratívájához, mivel hozzásegít bennünket ahhoz, hogy bepillantsunk a vezetők és vezetettek viselkedésének hátterébe, s valóságos (ne pusztán a mából visszavetített) motivációkat tulajdonítsunk nekik, amikor a tetteiket értelmezzük.

5. Fikciók, mint a múlt reprezentációi

Napjainkban mind kevesebb hitelt lel a tudományos megismerés 19. századból öröklött naiv realista eszménye, s ezzel egyúttal felértékelődik a referenciális (levéltári) írott forrásokon túli nyomok további széles garmadája. Az oralitás kultúráját rögzítő írott dokumentumok mellett a képi ábrázolás múltból fennmaradt nyomai, továbbá a fikciós irodalom megannyi megnyilvánulása, s újabbán pedig az audiovizuális média (film, TV) egyaránt elengedhetetlen tehát ahhoz, hogy megismerhessük a múltbeli valóság kortárs imázsát. A tapasztalat történeti kategóriáját adja tehát a kezünkbe a reprezentációk termelésének és fogyasztásának a története, mely kutatási ág az Új Kultúra Történet talán egyik legfőbb hozadéka.

Az előadásokat 20 percesre tervezzük.

IRODALOM:

- Burke, Peter: *What is Cultural History?* Polity Press, Cambridge, 2004.
- Chartier, Roger: *On the Edge of the Cliff. History, Language and Practices.* The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1997.
- Darnton, Robert: *History of Reading.* In: Peter Burke (szerk.): *New Perspectives on Historical Writing.* The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1991. 140–168.
- Edelman, Murray: *A politika szimbolikus valósága.* L'Harmattan, Budapest, 2004.
- Gaskell, Ivan: *History of Images.* In: Peter Burke (szerk.): *New Perspectives on Historical Writing.* The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1991. 168–193.

- Gossman, Lionel: Történetírás és irodalom. Reprodukció vagy jelentéstulajdonítás. In: Kisantal Tamás (szerk.): *Tudomány és művészet között. A modern történelemelmélet problémái.* L'Harmattan – Atelier, Budapest, 2003. 133–169.
- Hanák Péter: *A Kert és a Műhely.* Gondolat, Budapest, 1988. (Új kiadás: 1999.)
- Hunt, Lynn (szerk.): *The New Cultural History.* University of California Press, Berkeley, 1989.
- Kósa László: *Fürdőélet a Monarchiában.* Holnap Kiadó, Budapest, 1999.
- Katona Csaba: Fürdő és vendégei. Egy fürdőhely és „társadalma” az 1840–1860-as években. *Korall* 7–8. 2002. március, 56–78.
- Medick, Hans: A megbecsülés kultúrája. *Korall* 10. 2002. December, 19–40.
- Mohácsi Gergely: Szép, Erős, Egészséges. Szabadidő és testkultúra Budapesten a 20. század első felében. *Korall* 7–8. 2002. Március, 34–56.
- LaCapra, Dominick: *Rethinking Intellectual History: Texts, Contexts, Language.* Cornell University Press, Ithaca – London, 1983.
- Schorske, Carl E.: *Bécsi századvég. Politika és kultúra.* Helikon, Budapest, 1998.
- Sennett, Richard: *A közéleti ember bukása.* Helikon, Budapest, 1998.

A konferencia helyszíne és időpontja:
Balatonfüred

2006. június 30 – július 1.

Tisztelt tagok!

2006. június 16-án lesz ötven éve, hogy egyesületünk névadója, Hajnal István meghalt. Rá emlékezve ezen a napon délelőtt megkoszorúzzuk a volt háza (Városmajor u. 26/c.) falán lévő emléktáblát. Délután 2 és 4 óra között szakmai tanácskozást rendezünk Hajnal István az ember és a történész címmel.

A rendezvény színhely: Budapest Főváros Levéltára, Budapest, Teve u. 3–5.

Mindenkit meghívunk és szeretettel várunk mind a két rendezvényünkre.

A Gondolat kiadó gondozásában,
először jelenik meg magyarul
Hajnal István főműve,
a *L'Enseignement de L'écriture aux universités médiévales*,
ismert címén az
„*Írástörténet*”.

A szerző már nem élhette meg a kötet francia nyelvű megjelenését sem – most, halálának 50. évfordulóján megállapodás született arról, hogy ismét, avatott magyar fordításban napvilágot lát a mű.

A mű szakszerű fordítása miatt a kötet várhatóan csak 2007-ben jelenik meg, de a kiadást finanszírozó örökösök már most örömmel vennék a megvásárlást tervezők előzetes regisztrációját.

Az érdeklődők regisztrációs szándékukat
a hajnal.istvan@oc.hu e-mail címre küldhetik el.